

Międzynarodowa Polsko-Białoruska Konferencja Naukowa *Edward Woyniłłowicz — ziemianin — obywatel — katolik*, Mińsk 14 lutego 2009 roku

Organizatorami konferencji naukowej poświęconej postaci i działalności Edwarda Woyniłłowicza, wybitnego ziemianina z powiatu słuckiego, wieloletniego prezesa Mińskiego Towarzystwa Rolniczego, były dwie instytucje: Stowarzyszenie Historyczno-Kulturalne Polonica-Lithuanica w Mińsku i Instytut Polski w Mińsku. Była to już 6. konferencja z biograficznego cyklu „Wybitni Mińszczanie” zapoczątkowanego w 2004 roku. Współorganizatorem była także Parafia Katolicka pod wezwaniem św. Symeona i Heleny z proboszczem, księdzem dziekanem Władysławem Zawalniukiem. Konferencja odbywała się w sali teatralnej Kościoła pod wezwaniem św. Symeona i Heleny (tzw. Czerwonego Kościoła), którego fundatorem był właśnie Edward Woyniłłowicz, co nadawało jej dodatkowy, emocjonalny wymiar. Uczestniczyło w niej 4 historyków z Białorusi i 2 z Polski.

Konferencję otworzył ambasador Rzeczypospolitej Polskiej na Białorusi dr Henryk Litwin, także z wykształcenia historyk, który w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na zauważalny wzrost zainteresowania wspólną przeszłością ze strony historyków z obu krajów. Jego zdaniem takie inkluzywne traktowanie wspólnej historii, nie wyłączające innych z własnego dziedzictwa historycznego, umacnia europejską tożsamość Białorusi i Białorusinów. Właśnie wspólne białorusko-polskie konferencje naukowe, szczególnie historyczne, niejako samorzutnie tworzą przestrzeń nowej wrażliwości wśród elit naukowych obu narodów — powiedział ambasador H. Litwin w zakończeniu wystąpienia.

Jako drugi w części oficjalnej wystąpił główny koordynator Stowarzyszenia Historyczno-Kulturalnego Polonica-Lithuanica dr Aleksander Stralcow-Karwacki, który odczytał list od posła na Sejm RP Artura Górskiego, z powodu choroby nieobecnego na konferencji. A. Górski gratulował pomysłu organizacji konferencji poświęconej postaci tak wybitnego ziemianina, zwracając uwagę na widoczny, od kilkunastu lat, w Polsce proces zainteresowania naukowego ziemiaństwem polskim. Wspominał także o działalności reaktywowanego Związku Ziemian Polskich.

Ksiądz Władysław Zawalniuk, występujący także w imieniu arcybiskupa Tadeusza Kondrusiewicza, wyraził głęboką radość, że konferencja odbywa się właśnie w kościele ufundowanym przez E. Woyniłłowicza, którego doczesne szczątki, jego staraniem, przywieziono z Bydgoszczy i złożono właśnie w tym przepięknym mińskim kościele. W swoim referacie zatytułowanym „Edward Woyniłłowicz — świadek czasów” zwrócił uwagę na religijny wymiar życia E. Woyniłłowicza, widząc w nim „połączenie intelektu, boha-

terstwa ducha i głębokiej wiary”, twierdząc, że osoba wybitnego ziemianina i pokornego chrześcijanina powinna być dzisiaj wzorem do naśladowania.

Dr A. Stralcow-Karwacki, otwierając część naukową konferencji, w krótkich słowach przedstawił cele i formy działania kierowanego przez niego Stowarzyszenia. Następnie pierwszy referat wygłosił dr Zmicer Jackiewicz, pracownik Narodowego Historycznego Archiwum Białorusi. Opierając się na aktach Mińskiej Komisji Wywodowej do spraw szlachestwa i na aktach Deputacji Szlacheckiej przedstawił genealogię linii sawickiej Woyniłłowiczów, począwszy od Michała, chorążego nowogródzkiego z połowy XVI wieku. Jego zdaniem, mińskie materiały archiwalne, jeśli będą uzupełnione petersburskimi i wileńskimi, pozwolą na w miarę precyzyjne przedstawienie genealogii rodu. Jest to bardzo istotne, zważywszy, że archiwum sawickie uległo całkowitemu zniszczeniu podczas pogromu w 1918 roku.

Kolejnym referentem był prof. dr hab. Aleksander Smalanczuk z Grodna, który wygłosił referat dotyczący działalności E. Woyniłłowicza w Radzie Państwa w latach 1906-1909. Wprowadzeniem do właściwego wykładu były rozważania autora o konserwatywnym nurcie myśli krajowej i Stronnictwie Krajowym Litwy i Białorusi, na którego czele w 1907 r. stał E. Woyniłłowicz. Prof. A. Smalanczuk podkreślił efemeryczny charakter Stronnictwa i czysto nominalną rolę, jaką w nim spełniał bohater konferencji. Zauważył także, że jego działalność w Radzie Państwa, wprawdzie bardzo pracowita, była mało widoczna w obradach tej izby rosyjskiego parlamentu. Wynikało to z faktu pracy E. Woyniłłowicza w komisjach rolnej i finansowej i bardzo rzadkiego występowania na forum plenarnym. Mimo tego był bardzo ceniony przez swoich kolegów, o czym świadczył fakt wybrania go prezesem obu Kół Polskich w Radzie Państwa.

Następny referent prof. dr hab. Dariusz Szpoper z Uniwersytetu Gdańskiego w referacie zatytułowanym „Polityczne aspekty działalności Edwarda Woyniłłowicza” w interesujący sposób przedstawił ścisły związek pracy Edwarda Woyniłłowicza w Mińskim Towarzystwie Rolniczym z problematyką polityczną dotyczącą Polaków z guberni mińskiej, szczególnie w latach 1905-1914. Zdaniem prof. D. Szpopera, zarówno aspekt ekonomiczny, jak i polityczny działalności E. Woyniłłowicza powinny być traktowane łącznie, gdyż tylko wtedy dadzą w miarę pełny obraz przedsięwzięć polskich ziemian z guberni mińskiej. Sporo miejsca referent poświęcił procesowi kształtowania się idei krajowej na ziemiach litewsko-białoruskich. Związane to było z drugą częścią jego wystąpienia, w której dokonał on prezentacji swojej najnowszej książki poświęconej Konstancji Skirmuntt, niezwykle interesującej, a zapomnianej przez historiografię, działaczce ruchu krajowego. Książka, nosząca tytuł „Gente Lithuana, natione Lihwana”, przedstawia myśl polityczną i działalność tej niezwyklej kobiety, przez dziesiątki lat walczącej o porozumienie polsko-litewskie.

Dr Roman Jurkowski z Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie był drugim, polskim uczestnikiem konferencji. Wygłosił on referat pt. „Edward Woyniłłowicz — człowiek i działacz gospodarczy — elementy do biografii”. Wystąpienie składało się z dwóch części: pierwsza pokazywała rolę i formy działania Edwarda Woyniłłowicza jako organizatora działalności gospodarczej Mińskiego Towarzystwa Rolniczego w latach 1878-1914. Druga charakteryzowała cechy osobowości byłego prezesa MTR w warunkach schyłku życia, w dalekiej od Mińska Bydgoszczy. Mottem tej części wykładu było stwierdzenie jednego z przyjaciół Edwarda Woyniłłowicza: „Właściwie nigdy ten magnat nie był tak wielki jak w biedzie”. W oparciu o niedrukowany dziennik E. Woyniłłowicza, referent przedstawił jego sylwetkę moralno-etyczną, której niewzruszonym kanonem było oparcie się na zasadach wiary katolickiej. Autor poinformował także o rozpoczęciu przez niego pracy nad pełnym, naukowym wydaniem obu części „Wspomnień” Edwarda Woyniłłowicza.

Dr Aleksander Stralcow-Karwacki mówił o wojennych losach Edwarda Woyniłłowicza. Skupił on się szczególnie na różnych przedsięwzięciach firmowanych przez tego działacza ziemiańskiego, których celem było zapobieżenie zajęcia Białorusi przez bolszewików. Wykazał on cały tragizm sytuacji ziemianstwa polskiego, wziętego w kleszcze bolszewizmu i rozagitowanych chłopów, dokonujących pogromów pańskich dworów. Podpierając się cytatami z I części „Wspomnień”, na przykładzie losu E. Woyniłłowicza ustalił on ogólne prawidłowości pierwszej fazy zagłady „polskich kresów”.

Ostatnim referentem był dr Włodzimierz Denisow z Narodowego Państwowego Archiwum Białorusi, który w zajmującym wykładzie przedstawił dzieje budowy kościoła pod wezwaniem św. Symeona i Heleny. Opierając się na zachowanych w archiwum mińskim materiałach pochodzenia administracyjnego i związanych z samą budową, pokazał olbrzymi wkład fundatora nie tylko w zapewnienie środków materialnych na budowę, ale także jego decydujący wpływ na kształt architektoniczny i artystyczny budowli.

Obrady podsumował profesor dr hab. Adam Maldzis, zwracając uwagę na widoczny w Polsce i Białorusi renesans badań biograficznych, przynoszący wymierne efekty w postaci konferencji i książek. Podniósł on kwestię obopólnych korzyści, które naukowcy polscy i białoruscy wnoszą z takiej współpracy. Wyczerpująco przedstawił także losy inicjatywy grupy działaczy kultury i nauki, dotyczącej nadania imienia Edwarda Woyniłłowicza jednej z ulic Mińska. Mimo wielu zabiegów i starań, ten godny pochwały pomysł nie został zrealizowany z powodu przeciwdziałania niektórych mińskich organizacji politycznych.

Obrady, tradycyjnie już odbywały się w języku polskim i białoruskim, bez korzystania z tłumaczy. Pytania i krótkie dyskusje odbywały się po każdym referacie, co pozwalało na bieżące uwagi i uzupełnianie wypowiedzi referentów.

Miłym akcentem kończącym konferencję było wystąpienie dyrektora Instytutu Polskiego, radcy Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej Piotra Kozakiewicza, jednego z organizatorów konferencji. Nawiązując do idei badań nad „Wybitnymi Mińszczanami”, realizowanej od kilku lat pod patronatem Instytutu Polskiego, zadeklarował on dalsze popieranie inicjatyw tego typu zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i wydawniczym.

Roman Jurkowski
(Olsztyn)